

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 74, 2016, pp 72-91

Publisher: Retorikförlaget AB

Author Esben Bjerggaard Nielsen, Aarhus University.

Title "The Rhetorical Frame Narrative: The Functions of Narrative Rhetoric and the Relative Force of Masterplots" [Den retoriske rammefortælling: Det styrende masterplot i funktionelt orienteret narrativ kritik].

Abstract Taking Walter Fisher's narrative paradigm as its point of departure, this article discusses and updates a functional perspective on narrative rhetoric. It recounts the understanding of narratives as vital to individuals as well as communities by being vehicles of sense-making, construction of identity and cultural cohesion. The term *rhetorical frame narrative* is introduced and defined as an overarching cultural narrative (masterplot) that plays a dominant role in the framing of multi-layered rhetorical texts. As a concept, the rhetorical frame narrative gives rhetorical critics of narratives occasion to address internal and intertextual dynamics that may occur within and around texts that draw on multiple masterplots. By way of illustration, the article concludes with an analysis of the apocalyptic frame narrative in biologist Rachel Carson's *Silent Spring* (1962) that set an environmental agenda through its remarkable use of narrative rhetoric.

Keywords narrative, masterplot, rhetorical criticism, environmental rhetoric, apocalypse.

*Esben Bjerggaard Nielsen er adjunkt ved Afdeling for litteraturhistorie og retorik på Institut for kommunikation og kultur, Aarhus Universitet.
E-mail: aestebn@cc.au.dk*

Esben Bjerggaard Nielsen:

Den retoriske rammefortælling

Det styrende masterplot i funktionelt orienteret narrativ kritik

Med udgangspunkt i Walter Fishers teori om det narrative paradigme diskuterer og opdaterer denne artikel et funktionelt perspektiv på narrativ retorik, hvor fortællinger forstås som meningsskabende, identitetskonstruerende og kulturbærende. Artiklen introducerer begrebet *retorisk rammefortælling*, der defineres som den blandt flere kulturelle fortællinger (masterplots), der indtager en styrende rolle i forhold til en retorisk ytrings udformning. Rammefortællingen som begreb giver den retoriske kritiker anledning til at beskrive både de interne og intertekstuelle dynamikker, som opstår i en tekst med flere indlejrede fortællinger. Afslutningsvis illustreres dette ved en analyse af apokalypsen som rammefortælling i biologen Rachel Carsons populærvidenskabelige debatbog *Silent Spring* (1962), der blev dagsordensættende på miljøområdet i kraft af en bemærkelsesværdig narrativ retorik.

Fortællinger har traditionelt set været en fast men perifer del af retorikken. Quintilian behandler for eksempel fortællingen som retorisk strategi som et element af den juridiske tale i form af sagsfremstillingen (*narratio*).¹ Efter mest at være blevet behandlet ud fra denne klassiske baggrund er en fornyet inter-

1 John L. Lucaites og Celeste Michelle Condit, "Homo Narrans - Re-Constructing Narrative Theory: A Functional Perspective," *Journal of Communication* 35 (1985): 95.

esse for fortællingers form og retoriske funktion vokset frem. Siden 1980'erne har moderne retorikforskning således sluttet sig til discipliner såsom etnografi, sociologi, jura, pædagogik, historie, psykologi, medicin, antropologi og *cultural studies*, der alle har udvist interesse i, hvad fortællinger er, og hvad de kan.² Walter Fisher førte her an med sin teori om det narrative paradigme, som han fremlagde i artiklen *Narration as a Human Communication Paradigm: The Case of Public Moral Argument* fra 1984. Fisher argumenterede for en funktionel tilgang til fortællinger som et paradigme for kommunikation, hvilket gav anledning til en længere debat om teorien i sig selv og om fortællingers retoriske rolle mere generelt. Debatten var på sit højeste i 1980'erne og starten af 1990'erne. Siden da er udviklingen af narrativ retorik mest kommet drypvis. Især en kritisk operationalisering af de bredere funktionelle perspektiver på fortællinger, som Fishers anslag fremhævede, har været savnet i den generelt set afdæmpede og løst sammenhængende faglige diskussion.³

Ét eksempel på operationalisering er imidlertid Stefan Iversens artikel fra 2013 i dette tidsskrift. Her sammenligner Iversen en metodisk tilgang til fortællinger (forstået som et konkret stykke tekst) med en lignende tilgang inden for visuel retorik.⁴ Netop denne parallel er ikke relevant for nærværende diskussion, men jeg vil tage udgangspunkt i én af Iversens narrative retoriske kategorier. Det drejer sig om *masterplottet*, som Iversen beskriver som ”kanoniske handlingsforløb af arketyrisk karakter, som i forskellige grader indvirker styrende på vores liv”.⁵ Masterplottet kan ud fra denne definition forbindes til et funktionelt perspektiv på narrativ retorik. Jeg vil i det følgende fastholde dette funktionelle perspektiv med særlig vægt på, hvordan fortællinger indtager både en epistemisk og kommunikativ funktion for individer, samt hvorledes meningskabelse og identifikation fungerer som retoriske resurser på det kollektive, samfundsmæssige niveau.

Denne behandling af fortællingers funktioner i forhold til både individer og fællesskaber leder mig hen imod introduktionen af et supplerende begreb til den narrative retoriske analyse, som jeg kalder den retoriske *rammefortælling*. Jeg definerer her rammefortællingen som dét masterplot, der i en given tekst indtager en styrende rolle overfor andre retoriske fortællinger og diskursive strategier (begrebet skal således ikke ses som en direkte pendant til rammefortællingen som litterært begreb, der snarere betegner et teknisk strukturprincip, hvor en fortælling indlejres i en anden fortælling). Da vores samtid er karakteriseret ved en høj grad af fragmentering, er det klart, at retoriske ytringer typisk vil referere til flere masterplots ad gangen. Begrebet retorisk rammefortælling giver kritikeren en anledning og et redskab til at identificere det mest fremtrædende af disse og herefter undersøge, hvordan det kan medvirke til at arrangere og strukturere andre ”mindre” fortæl-

2 Nita Schechet, *Narrative Fissures: Reading and Rhetoric* (Madison: Fairleigh Dickinson University Press, 2005), 11; Christian Salmon, *Storytelling: Bewitching the Modern Mind* (London: Verso, 2010), 5.

3 Se f.eks. Stroud (2002), McClure (2009) og Rowland (2009).

4 Stefan Iversen, ”Narrativ retorik”, *Rhetorica Scandinavica* 63 (2013), 73.

5 Iversen, ”Narrativ retorik”, 83-84.

linger såvel som historiske og sociale diskurser. En sådan overordnet fortælling danner nemlig grundlag for identifikation samt en bred vifte af mulige retoriske strategier. Det er vigtigt, at vi som kritikere er opmærksomme på, hvordan større kulturelt forankrede fortællinger rækker ud over den enkelte tekst og samtidig influerer dens strategiske udformning. Jeg vil derfor argumentere for, at rammefortællingen som analytisk begreb kan tilføje retning til den narrative retoriske analyse såvel som en nuancering af masterplots ved at sætte fokus på de interne og intertekstuelle dynamikker, som opstår i en tekst med flere indlejrede fortællinger. Baggrunden for denne pointe etableres i en gennemgang af fortællinger som individuelt meningskabende og kulturbærende.

Som et eksempel på et kulturelt og socialt indflydelsesrigt masterplot, der netop kan fungere som en retorisk rammefortælling, vil jeg i artiklens sidste dele redegøre for apokalypsen som kulturel fortælling. Denne fortælling har historisk været central i vestlig kultur og er også i dag en vigtig retorisk resurse i flere sociale sammenhænge. Især miljøretorikken har igennem de sidste fem årtier løbende gjort brug af apokalypsen som en fremtrædende retorisk fortælling.⁶ Jeg vil derfor afslutningsvist analysere den apokalyptiske rammesætning af biologen Rachel Carsons retoriske strategier i hendes bog *Silent Spring* (1962). Carsons bog er et eksempel på yderst succesfuld miljøretorik, der formåede at formidle videnskabelige og miljøaktivistiske pointer til et bredt publikum via en påtrængende fortælling om naturens ødelæggelse. Samtidig krediteres Carson ofte for at være en af de bærende inspirationskilder til opblomstringen af den amerikanske miljøbevægelse, som i løbet af 1960'erne og 70'erne var med til at sætte en politisk dagsorden i forbindelse med amerikanske miljølovgivning.⁷ Analysen skal i denne sammenhæng fungere som et bud på, hvordan retorisk analyse af en rammefortælling kan gribes an.

Fortællinger fremmer forståelsen og engagementet

Før vi specifikt vender os mod rammefortællingen, er det vigtigt at forstå retoriske fortællingers epistemiske og kommunikative funktioner, samt hvordan fortællinger er med til at skabe samhørighed og danne grundlag for sociale og retoriske fællesskaber. Den moderne retorikforsknings interesse for fortællinger blev både vakt og sat til diskussion gennem 1980'erne og 90'erne i kølvandet på Walter Fishers lancering af det narrative paradigme. To af de centrale motiver bag Fishers teori var et opgør med en klassisk snæver rationalitet samt en fremhævelse af filosofen Alisdair McIntyres idé om mennesket som *homo narrans* (et fortællende dyr). Fisher skriver således, at "livets mening og betydning i alle sociale dimensioner forudsætter erkendelse af dets narrative struktur" samt at "[e]nhver etik, hvad enten den er social, politisk, juridisk eller andet involverer fortællinger".⁸ Fortællinger er derfor ikke

6 Frederick Buell, *From Apocalypse to Way of Life: Environmental Crisis in the American Century* (New York: Routledge, 2004).

7 Se f.eks. Lear (1997), Waddell (2000), Buell (2004).

8 Walter Fisher, "Narration som paradigme for menneskelig kommunikation – Om offentlig

blot diskursive eller formelle strukturer, men snarere en menneskelig egenskab eller erkendelsesmæssig grundresurse, som vi bruger til at forstå verden omkring os, definere hvem vi er og orientere os overfor diverse fællesskaber.

Fisher lægger ikke skjul på, at han her er inspireret af Kenneth Burkes dramatiske teorier, og det er Burkes identifikationsbegreb, der danner fundamentet for, hvad Fisher kalder narrativ rationalitet og ”sund fornuft”.⁹ Det narrative paradigme bygger på den præmis, at al symbolsk handling i sidste ende tager form af eller forstås i kraft af fortællinger, som både giver struktur til menneskers erfaringer på det individuelle niveau og danner grundlag for, at de kan leve sammen i sociale fællesskaber. Som retoriker er Fisher dog ikke blot interesseret i de fortællinger ”vi fortæller os selv for at etablere et meningsfuldt livs- og verdenssyn”, men også i hvordan individer bevidst eller ubevidst bedømmer disse fortællinger.¹⁰ Hans mål er således at beskrive den underliggende logik for evaluering af fortællinger i forhold til accept af disse som grundlag for beslutninger og handlinger. Det narrative paradigme har derfor også en kommunikativ dimension, da vi ikke blot forstår verden igennem de fortællinger, vi møder, men også selv tilkendegiver denne forståelse overfor andre i de fortællinger, vi ytrer. Fisher formulerer to centrale krav i enhver test af fortællingers gyldighed. Disse er henholdsvis *narrativ sandsynlighed (probability)*, der som kriterium bruges til at evaluere en fortællings interne kohærens, og *narrativ troværdighed (fidelity)*, som giver anledning til at spørge til, hvorvidt en fortælling føles sand i forhold til de fortællinger, folk allerede ved er sande i deres eget liv.¹¹ Især sidstnævnte kategori trækker på et burkeansk inspireret syn på identifikation. Ifølge Fisher er identifikation nemlig et grundvilkår for, at en person kan acceptere og inkorporere en given fortælling i sin egen livsfortælling.

Fishers narrative paradigme udløste en voldsom debat, men den centrale tese om fortællingers meningsskabende og kommunikative dimensioner er i dag bredt accepteret inden for retorikken. Én af Fishers hårdeste kritikere, Robert Rowland, afviste umiddelbart, at narrativ rationalitet skulle være paradigmatisk. Han skelner dog senere selv eksplicit imellem fortællingers epistemiske funktion (hvordan vi forstår verden) og en mere klassisk persuasiv funktion (fortællingers evne til at overbevise og til at udtrykke holdninger og værdier).¹² Vi fortæller således dagligt historier både for os selv og for folk omkring os. Vi bruger for eksempel små anekdoter for at formidle vores erfaringer, forklare vores holdninger eller blot for at underholde. På samme måde læser vi aviser og romaner og ser tv for at blive oplyst eller underholdt. Et ofte fremhævet træk ved sådanne konkrete fortællinger er deres evne til at ”fange” et publikum. Også Rowland anerkender funktioner af den type

moralsk debat.” Oversat af Esben Bjerggaard Nielsen og Mark Herron. *Rhetorica Scandinavica* 63 (2013), 15.

9 Ibid., 20.

10 Ibid., 19.

11 Ibid., 20-21.

12 Rowland, “The Narrative Perspective”, i *Rhetorical Criticism: Perspectives in Action*, red. Jim A. Kuypers, 117-142 (Lanham, MD: Lexington Books, 2009), 121.

og skriver, at fortællinger kan ”transport us out of our here and now” og derved nedbryde barrierer imellem individer.¹³ En fortælling kan således både på et erkendelsesmæssigt og kommunikativt plan formidle en oplevelse, som publikum ikke nødvendigvis selv har haft mulighed for at opleve.¹⁴

I en ældre artikel om narrativ retorik fremhæver John Lucaites og Celeste Michelle Condit ligeledes fortællingens evne til at nedbryde barrierer og involvere publikum. De beskriver retoriske fortællinger som afhængige af publikums engagement. Lucaites og Condit lægger her mere vægt på fortællingens kommunikative funktion end dens epistemiske potentiale. For at en fortælling kan anses som retorisk, må den kræve af publikum, at de selv gør fortællingen færdig både i kraft af fortolkning og materiel handling.¹⁵ Det gælder således, at en retorisk fortælling opfattes, bearbejdes og videreføres af et publikum.

Et eksempel på en tale, hvor retor netop forsøgte at lade en retorisk fortælling lede publikum til både overordnet identifikation med sin sag og konkret materiel handling, er Barack Obamas tale ”A More Perfect Union”. Talen blev afholdt ved National Constitution Center i Philadelphia under præsidentvalgkampen i 2008 og var en respons på et stigende fokus i medierne på en række kontroversielle udsagn om race fra præsten Jeremiah Wright, i hvis kirke Obama tidligere var kommet. Efter at have brugt store dele af talen på hovedsageligt at adressere landets raceforhold og løfterne i den amerikanske forfatning fortæller Obama til sidst i talen om Ashley, en ung hvid kampagnemedarbejder fra et fattigt hjem, der stemte dørklokker i et hovedsageligt afro-amerikansk kvarter. Obama afslutter sin fortælling med at beskrive svaret fra en ældre herre om, hvorfor han deltager i et vælgermøde: ”He does not say health care or the economy. He does not say education or the war. He does not say that he was there because of Barack Obama. He simply says to everyone in the room, ‘I am here because of Ashley’”.¹⁶ Via denne fortælling får Obama effektivt skabt en karakter, der på en gang er mindre og større end hans egen figur som præsidentkandidat, idet Ashley på den ene side ikke er præsidentkandidat, men på den anden side legemliggør de idealer om håb og fællesskab, som Obamas kampagne bygger på. Ashley’s historie bliver således et pejlemærke for social samhørighed, som publikum implicit opfordres til selv at udleve i deres hverdag generelt og ved at stemme på Obama mere specifikt.

Eksemplet illustrerer, hvordan en retorisk fortælling kan udvide publikums horisont, men denne retoriske funktion fungerer kun i den udstrækning, publikum ikke blot er til stede som lyttere, men samtidig selv kan skabe forbindelsen imellem fortællingens handlinger og dens *pointe*.¹⁷ Eksemplet med Ashley er ikke tilfældigt

13 Ibid., 120.

14 Ibid., 122-123.

15 Lucaites og Condit, “Re-constructing Narrative Theory”, 100.

16 Barack Obama, “Text of Obama’s Speech: A More Perfect Union”, *Wall Street Journal*, 18. marts 2008. <http://blogs.wsj.com/washwire/2008/03/18/text-of-obamas-speech-a-more-perfect-union/> (tilgået 21-02-2015).

17 Francesca Polletta, *It Was Like a Fever: Storytelling in Protest and Politics* (Chicago: University of Chicago Press, 2006), viii.

valgt – det konkretiserer flere af de mere abstrakte pointer om frihed og race, som Obama fokuserer på tidligere i talen. Det bliver således en indirekte handlingsanvisning via karakteren Ashley som et ideal, publikum kan efterligne. Obamas fortælling om Ashley eksemplificerer Fisher og Rowlands teoretiske pointer i praksis. Her spiller publikums afkodning og identifikation nemlig en stor rolle både for retoriske fortællingers succes og er en nøgle til overhovedet at kunne beskrive deres funktion. Fishers begreb *narrativ troværdighed* er efter min mening væsentligt for at forstå, hvordan Obamas publikum afkodede hans fortælling, da ikke blot bedømmelsen af fortællingens gyldighed, men også tildelingen af retorisk handlekraft afhænger af, dels om publikum kan acceptere historien om Ashley ud fra allerede kendte fortællinger, dels den stemning de var i, da talen blev holdt (Fisher taler således med henvisning til Heidegger om at “dvæle” i den narrative rationalitet).

Fisher og Rowland er enige om, at fortællinger er vigtige, fordi vi som mennesker bruger dem til at forstå vores egen livserfaringer. Som aktører i verden er vi både karakterer i og fortællere af en livshistorie, men samtidig er vi også historisk bundne individer. David Carr (1986) beskriver, hvordan denne blanding af vores egen og en større historie bliver til som en basispraksis. Når vi tildeler tidslighed, kausalitet og sekvens til begivenheder, oplevelser og handlinger udøves en grundlæggende menneskelig kunnen, som også Fisher beskriver med sine bedømmelseskriterier for narrativ rationalitet.¹⁸ At kunne forstå og fortælle historier har således en praktisk funktion ”insofar as we need it to keep track of what is going on around us. This is not to mention the social dimension of both individual and collective action, in which narrative discourse plays an even more obvious role”.¹⁹ Fra et sociologisk perspektiv slår Francesca Polletta (2002) ligeledes fast, at vi ikke handler på basis af en kategoriseret og struktureret identitet, men snarere ved at se vores oplevelser og handlemuligheder i relation til en historie i evig udvikling – eller måske snarere en samling af fortællinger, som på trods af deres indbyrdes modsætninger danner et normativt hele.

Disse erkendelsesmæssige aspekter af narrativer danner baggrund for narrativ retorik, idet fortællinger eksisterer som en del af vores strategiske kommunikative repertoire også på tværs af individer i en given kultur. Polletta og Rowland er begge hurtige til at drage en forbindelse imellem fortællinger som identifikationsværktøjer.²⁰ I forhold til dette vil jeg her fremhæve Fishers brug af udtrykket ”sund fornuft” (*good reasons*). Fisher argumenterer for, at mennesker ”as rhetorical beings are as much valuing as they are reasoning animals”.²¹ Her binder Fisher sin vægtning af sund fornuft og kravene til narrativ rationalitet sammen med personers individuelle og fælles værdier. Hvis man kan anskue identifikation som en gensidig

18 David Carr, *Time, Narrative and History* (Bloomington: Indiana University Press, 1986), 4-12. Carr fokuserer på en menneskelig virkelighed, hvor narrative strukturer ikke påtvinges vores oplevelser, men er ”our very experience of time and social experience”.

19 Ibid., 71.

20 Polletta, *It Was Like a Fever*, 27; Rowland, “The Narrative Perspective”, 121.

21 Walter Fisher, *Human Narration as Communication: Toward a Philosophy of Reason, Value, and Action* (Columbia: University of South Carolina Press, 1987), 105.

spejling af ens samlede fortællinger med en andens, bliver en retors adressering af værdier et kerneelement i enhver retorisk handling. Et publikum responderer ikke blot på retorisk diskurs ud fra konkrete materielle hensyn, men er i høj grad også bundet af holdninger, attituder og værdier. Denne retoriske indsigt er også blevet afspejlet i sociologiens arbejde med motivation og inklusion af målgrupper, hvor Joseph Davis for eksempel har adskilt fortællinger fra klassisk argumentation således: "Unlike prepositional arguments, which aim to make their claims concerning causality and truth ... stories invite their audiences to an imaginative and emotional involvement".²²

Det er netop dette værdiladede engagement, Fisher beskriver viabegreberne *narrativ sandsynlighed* og *narrativ troværdighed*. Inden jeg bevæger mig videre, vil jeg dog fremhæve en mangel hos Fisher i forbindelse med dette, som Scott Stroud har forsøgt at udbedre. Ét af de mange kritikpunkter, som Fishers opponenter i sin tid fremførte, var nemlig, at Fishers narrative paradigme i bund og grund var konservativt i sin natur.²³ Hvis narrativ troværdighed kræver en forbindelse til de fortællinger, en person ved er sande, kan begrebet ikke forklare, hvordan og hvorfor folk omlægger deres liv, såsom den religiøse konvertit eller bandemedlemmet, der søger væk fra kriminaliteten og tager en uddannelse. Stroud forsøger at udvide det narrative paradigme, således at det også kan inddrage sådanne radikale ændringer i en livshistorie. Han arbejder her med de indiske gitaer, som er filosofiske tekster, der på grund af deres interne modsætninger tilbyder læseren et valg om, hvordan det gode liv skal leves. Stroud gentænker dermed kravene for sandsynlighed og troværdighed, fordi han ser fortællinger som multivalente. Det er således ikke på trods af men snarere i kraft af mødet imellem tekstuelle og værdimæssige modsætninger, at publikums interesse vækkes.²⁴ Stroud opsummerer, hvad det betyder for identifikation inden for det narrative paradigme med en omskrivning af narrativ troværdighed som "whether or not a story 'rings true' with the values that an auditor holds or *potentially could hold*, given a coherent reconstruction of the narrative in question" (min fremhævning).²⁵ Kernen i Strouds tilføjelse til narrativ retorik er en forståelse af, at vi som individer identificerer os med de udtrykte og de implicite værdier i en fortælling både på basis af vores faktiske og vores potentielle værdisæt.

Det burde således være slået fast, at vi som individer bearbejder og engagerer os i de fortællinger, vi møder, både i forhold til konstruktionen af vores egen identitet og vores kommunikation med andre. At de store fortællinger omkring os spiller en væsentlig rolle bliver især tydeligt, når vi bevæger os videre til fortællingers rolle i individets inddragelse i sociale og retoriske fællesskaber.

22 Joseph E. Davis, "Narrative and Social Movements: The Power of Stories", i *Stories of Change: Narrative and Social Movements*, red. Joseph E. Davis (Albany: State University of New York Press, 2002), 19.

23 Se for eksempel Warnick (1987), Rowland (1989), Kirkwood (1992) og Stroud (2002).

24 Scott Stroud, "Multivalent Narratives: Extending the Narrative Paradigm with Insights from Ancient Indian Philosophical Texts", *Western Journal of Communication* 66 (2002), 379.

25 Ibid., 389.

Masterplots forbinder ”jeg” til ”vi”

Som før nævnt er vores livshistorie ikke enestående, fordi den på samme tid indgår i og trækker på en større fælles historie. Fortællingen om mit liv er således ikke blot summen af mine samlede oplevelser og erfaringer, men indeholder også forbindelserne imellem min og andres livshistorier såvel som en række større sociale, historiske og kulturelle fortællinger, hvor jeg umuligt kan være enlig fortæller, forfatter eller hovedperson. Som vi så ovenfor hos Stroud, er vi ikke nødvendigvis bastet og bundet af vores egen livshistorie. Det er snarere i mødet imellem den personlige fortælling og den store fortælling (masterplot), at vores værdier sættes i spil og vi udvikles på et personligt plan. For at forstå implikationerne af dette, må vi supplere det foregående perspektiv på fortællingers potentiale som et redskab for erkendelse og identifikation (og dermed kommunikation) med en forståelse af fortællinger som både kulturelt bårne og kulturskabende. Fortællinger er således både produceret af og konstituerende for kollektive sociale praksisser, idet sociale heuristikker opbygges igennem de fortællinger, vi bruger over for hinanden, og gennem vores identifikationer med andre karakterer og aktører.²⁶ Vi bruger helt konkret større kulturelle fortællinger – masterplots – som socialt og retorisk repertoire for at indgå i en fælles forhandling af mening.

På trods af en stigende diskursiv fragmentering i måden, hvorpå sådanne kulturelle masterplots konstrueres og bruges, pointerer Polletta, at vi stadig har et genkendeligt ”cultural stock of plots”, som vi bruger til at sætte vores individuelle og fælles kulturelle referencerammer i spil.²⁷ Ifølge Hauser skaber en sådan strukturering af social praksis et fælles udgangspunkt for fortolkning af relationer mellem objekter, aktører og hændelser samt deres placering i et eventuelt større plot, som er både kulturelt indskrevet og overført. Denne kulturelle bevidsthed ligger til grund for identifikation med specifikke kulturelle og politiske grupper eller demografiske grupperinger og et engagement i deres værdier.²⁸ Hauser pointerer, at når verden kan forstås via velkendte kulturelle plotstrukturer, giver det også en følelse af orden: en normativ struktur, der definerer rigtigt og forkert, og som lader os handle ud fra denne distinktion.²⁹ Carr beskriver på lignende vis, hvordan vi her så at sige går fra et enkelt subjekt (jeg) til et kollektivt fællesskab (vi) ved at danne og opretholde tilhørsforhold til kulturelle strømninger og specifikke grupper i samfundet.³⁰

Som før nævnt rækker denne proces ud over den enkeltes erkendelsesproces og livshistorie. Vi er født ind i en kultur med allerede etablerede kulturelle identiteter,

26 Mark Currie, *Postmodern Narrative Theory* (New York: Palgrave, 1998), 17.

27 Francesca Polletta, ”Plotting Protest: Mobilizing Stories in the 1960 Student Sit-Ins”, i Davis (red.) *Stories of Change: Narrative and Social Movements* (Albany: State University of New York, 2002), 34.

28 Gerard A. Hauser, *Introduction to Rhetorical Theory* (Long Grove, IL: Waveland Press, 2002), 190.

29 Hauser, *Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres* (Columbia: University of South Carolina Press, 1999), 118.

30 Carr, *Time, Narrative and History*, 114-115.

traditioner og praksisser, men at udvikle et tilhørsforhold er i virkeligheden en livslang proces, hvori man løbende fornyr, forkaster, genskaber og reviderer de fælles fortællinger. Denne proces kan virke abstrakt, men hvis fortællinger virkelig har de erkendelsesmæssige og kommunikative funktioner, som både Fisher og Rowland beskriver, må det nødvendigvis udmønte sig i praksis, når vi navigerer imellem forskellige tilhørsforhold i en social virkelighed. Gary Alan Fine peger på vores tilslutning til sociale bevægelser som eksempel:

Narratives do matter. By making concrete the theoretical, stories cement individuals into group life emotionally, intellectually, and behaviorally. If you consider those social movements about which you feel most strongly, you are likely to discover that you joined because of some profound narrative account, you ignored the costs involved in not being a free rider because of other narratives, and you claim that the movement represents who you 'truly' are because of still other narratives.³¹

Fishers tilgang med det narrative paradigme stemmer overens med dette syn på, hvordan narrativer binder individuel og kollektiv identitet sammen. Han nævner selv, hvordan fortællinger hjælper os med at definere "det gode liv" og derefter at udleve det, samt at en fortælling netop er noget, man kan dvæle ved og i for at få en følelse af fællesskab og samhørighed.³² De fortællinger, som findes i ens hverdag og den overordnede kultur, man er en del af, fungerer således som en kobling imellem personlige tilhørsforhold og mange forskellige sociale interaktioner.

Masterplots synliggør denne kobling, da de netop er større fortællinger, der på en gang kan bruges strategisk af en retor, men samtidig eksisterer uafhængigt af den konkrete retoriske ytring. Masterplots udgør således det repertoire af kulturelle fortællinger, som Polletta fremhæver. Der er en referentiel kvalitet i denne retorik, idet retor og publikum ofte implicit vil kende de fleste centrale masterplots i den kulturelle sfære, som kommunikationen udspiller sig i.³³ Disse fortællinger går således på tværs af tekster og individer via af eksplicite eller implicite referencer. Det strategiske aspekt af sådanne referencer ligger i disse fortællingers sociale og kulturelle indflydelse, som en retor i sin tekst eller ytring kan iscenesætte i forhold til værdimæssige vægtninger i forhold til spørgsmål om for eksempel godt og ondt, retfærdighed eller fællesskabets normer. Iversen illustrerer dette i en analyse af Ronald Reagans brug af referencer til større fælles fortællinger efter rumfærgen *Challenger*s forlis i 1986.³⁴ Reagan refererede her ud over den specifikke kontekst for at italesætte en identifikation med et masterplot om et *mytisk Amerika*, hvor udforskning og

31 Gary Alan Fine, "The Storied Group: Social Movements as 'Bundles of Narratives'", i Davis (red.) *Stories of Change: Narrative and Social Movements* (Albany: State University of New York Press, 2002), 244.

32 Fisher, "Narration som paradigme for menneskelig kommunikation", 32-33.

33 Når jeg her skriver "kulturel sfære" skal dette forstås relativt bredt. Jf. Iversen, der skriver, at masterplots kan variere i både størrelse og udbredelse. De kan således være globale, nationale eller en del af en specifik subkultur ("Narrativ retorik", 83-84).

34 Iversen, "Narrativ retorik", 84.

selvopførelse er en del af den nationale ånd. Hovedformålet var ikke blot at fremhæve et nationalt fællesskab, men også at retfærdiggøre amerikansk indenrigs- og udenrigspolitik i forhold til rumprogrammet. Eksemplet med Reagan illustrerer en konkret strategisk brug af kulturelt kendte masterplots til først og fremmest at imødekomme et specifikt påtrængende problem og dernæst at konstituere og cementere fælles nationale værdier, såsom en amerikansk pionerånd.³⁵

Maurice Charland antager i sin indflydelsesrige artikel om konstitutiv retorik fra 1987, at vi aktivt deltager i de historier vi fortæller: "[F]iction becomes historically material and of consequence as persons live it".³⁶ Charland beskriver ligeledes, hvordan fortællinger lader os sammenstykke mening ud fra tidsligt og rumligt adskilte hændelser for derved at stabilisere sociale erfaringer og danne grundlag for meningsfuld handling.³⁷

Ydermere kan en specifik fortælling konstituere en fælles identitet, som inviterer til eller ligefrem kræver kollektiv handling fra de personer, der (med Fishers ord) dvæler i den.³⁸ Charland selv illustrerer dette med sit studie af Québécois-bevægelsen, der skabte en større fortælling om Québecs grundlæggelse, de fransk-canadiske forfædre og briternes undertrykkelse af det fransktalende mindretal. Ifølge Charland konstituerede denne retorik en specifik subjektposition, som dannede ramme for en identifikationsmæssig modstilling mellem "the *peuple Québécois*" og andre canadiere. Dette kalder Charland et kollektivt subjekt, der tillader publikum at handle med én samlet handlekraft igennem en fælles identifikation med fortællingen.³⁹ Ligesom hos Fisher finder man således her burkeansk identifikation i hjertet af den konstitutive proces. Retorisk og materiel handling, ultimativt i form af at stemme for provinsens uafhængighed, var påkrævet for at afslutte den kollektive fortælling, hvis man identificerede sig selv som værende "Québécois".

Charlands kollektive subjekt giver en klarere fornemmelse af de ideologiske aspekter af Carrs føromtalt narrative bevægelse fra et "jeg"- til et "vi"-subjekt – for eksempel når man officielt bliver medlem af en gruppe ved åbent at påberåbe sig dens verdenssyn, værdier og interne fortællinger.⁴⁰ Det er en selvfølgelighed, at en given fortælling skal deles eller allerede være delt for, at den overhovedet kan være konstituerende for en gruppes eksistens, identitet og i sidste ende dens handlinger.⁴¹ Dette gælder især, hvis man sætter Charlands konstitutive fortællinger i forbindelse med Iversens fremhævelse af masterplots, som netop har en større social og kulturel kanonisk karakter. Når det er sagt, ligger sociale grupper næsten altid i hård konkurrence med andre om, hvordan materielle, sociale og politiske omstændigheder

35 Iversen, "Narrativ retorik", 85.

36 Maurice Charland, "Constitutive Rhetoric: The Case of the *Peuple Québécois*", i Benson (red.) *Landmark Essays on Rhetorical Criticism* (California: Routledge, 1995), 219.

37 Ibid., 221.

38 Fisher, "Narration som paradigme for menneskelig kommunikation", 19.

39 Charland, "Constitutive Rhetoric", 225.

40 Carr, *Time, Narrative and History*, 122.

41 Ibid., 156.

skal forstås, og hvordan disse skal adresseres i forhold til at realisere gruppernes respektive mål.⁴² Enhver retorisk konstruktion af et kollektivt subjekt eller retorisk handling, der trækker på identifikation med et givent gruppe-subjekt, er således både en intern og ekstern artikulation af gruppens fortælling. Målet med denne artikulation er med Peter Zhangs ord, ”to produce symbols of authority, to secure adherence, to build a following”.⁴³ I Charlands eksempel opnåede Québécois-bevægelsen netop dette ved først at omskrive Québecs historie for derved at definere en konkret isoleret Québécois-identitet. Dernæst positioneredes denne fortælling (og identitet) i forhold til en samtidig social og politisk kontekst, alt imens den meget specifikt talte til dem, der kunne identificere sig med den og samtidig deltage i den fastlagte kollektive handling, som her gjaldt afstemning om løsrivelse.

Man ser således i Charlands eksemplificering af konstitutiv retorik et fokus på fortællinger som værende noget vi både deler med hinanden og selv udlever. I forlængelse af Charlands pointe skriver Hauser, at ”participatory dynamics of rhetorical acts lead to symbolically induced relations; rhetorically constituted meanings significantly shape social will”.⁴⁴ Jeg ser i dette en forbindelse til både Fishers og Rowlands beskrivelser af fortællinger som meningsskabende såvel som til begrebet om masterplots. I forhold til sidstnævnte vil jeg i det følgende argumentere for, at det er interessant for retoriske kritikere at udlede, hvorledes et masterplot kan konstituere den centrale logik bag en række retoriske strategier og handlinger.

Det rammesættende masterplot

Indtil nu har jeg beskrevet fortællinger i forhold til to på samme tid separate og forbundne funktioner – 1) fortællingen som et erkendelsesmæssigt redskab, der gør det muligt at strukturere vores individuelle erfaringer, samt danne basis for individuel identifikation og kommunikation, og 2) fortællingen som noget, der rækker ud over individet og danner kulturelle rammer for identifikation i fællesskaber og for handling inden for eller via disse fællesskaber. De to aspekter af narrativ retorik danner grundlaget for at beskrive, hvad jeg betegner som *den retoriske rammefortælling*.

Jeg definerede indledningsvist rammefortællingen som dét specifikke masterplot, der samler, vinkler og arrangerer andre fortællinger, diskurser og strategier under sig til et større retorisk hele. Dette kom sig oprindeligt af den pointe, at en tekst kan indeholde flere større fortællinger, som ikke vægtes ens. Det vil sige, at rammefortællingen i sig selv er et masterplot, men at den adskiller sig fra andre plots i en given tekst ved at indtage en klart *styrende funktion*. At udlede en rammefortælling er således at identificere dén kulturelle fortælling, som både indholds-

42 George Kamberelis og Karla Danette Scott, ”Other People’s Voices: The Coarticulation of Texts and Subjectives”, *Linguistics and Education* 4 (1992), 362.

43 Peter Zhang, ”Articulation, Poiesis, Occupy Wallstreet, and Human Freedom”. Upubliceret manuskript (Grand Valley State University). Præsenteret ved RSA Research Network i Philadelphia, maj 2012.

44 Hauser, *Vernacular Voices*, 63.

mæssigt og strategisk danner kernen i den retoriske ytring, samt at undersøge dens forhold til ytringens andre eventuelle fortællinger og retoriske strategier. Det er her vigtigt at pointere, at en fortælling med sådanne kvaliteter nødvendigvis må tilhøre en type fortællinger, der er centralt indlejrede i den specifikke kultur og tilgængelig for dens aktører. Den kan derfor ikke reduceres til at optræde i én tekst eller retorisk strategi, men fungerer snarere som en *referenceramme*, der giver dem indbyrdes relevans og kohærens i forhold til publikums identifikation.

I retorisk øjemed er ingen fortælling en \emptyset . Vores syn på verden er altid allerede plaget af en livslang samling af – også narrative – uoverensstemmelser.⁴⁵ Som allerede nævnt kunne Fishers teori ikke fyldestgørende forklare dette iboende modsætningsforhold i subjektpositioners udgangspunkt, der eksempelvis kan afstedkomme pludselige omlægninger af en persons liv. Som et svar på dette udvidede Stroud fokuset på publikums løbende konstruktion og rekonstruktion af både fortællinger og identitet. For Charland var alt dette dog aldrig et problem. Han slår i stedet fast, at personer ”can live inside multiple texts”.⁴⁶ Den retoriske kritiker bliver derfor nødt til at forstå retoriske udtryk – og i forlængelse heraf fortællinger – som fragmenterede. Denne pointe om fragmentering skal ses i forlængelse af Michael Calvin McGee, der allerede i 1990 opfordrede retoriske kritikere til at besinde sig på, at moderne kultur er defineret af fragmentering og heterogenitet, og som afviste opfattelsen af tekster som totaliserende og homogene. Det retoriske artefakt er således aldrig en færdig tekst, men skal forstås som ”larger than the apparently finished discourse that presents itself as transparent”.⁴⁷

Jeg argumenterer derfor for, at man som kritiker bør være opmærksom på, at en fortælling ikke altid behøver at være fuldt ud artikuleret i en tale eller tekst. Derudover kan en fortælling indordne andre fortællinger under sig eller referere til andre separate fortællinger. Herved bliver den til en retorisk rammefortælling. I forhold til masterplots er dette en vigtig pointe, idet en tekst sagtens kan have flere af disse store fortællinger indlejret. Det kan derfor være analytisk givtigt at isolere dét masterplot, som kan siges at være det mest prominente, for at få et klarere indblik i tekstens interne dynamikker. Enhver retorisk fortælling er direkte eller indirekte forbundet til andre fortællinger og diskurser. Det er både denne flerstemmighed i sig selv og det styrende princip bag, der er af kritisk interesse i forhold til at udrede en mulig retorisk rammefortælling.

Det betyder, at en rammefortælling vil have en dobbeltrolle som både en styrende fortælling i det retoriske artefakt og en indflydelsesrig fortælling i det samfund eller den kultur, som ytringen indgår i. Som sagt er ingen fortælling en \emptyset , men nogle store fortællinger vil dog være ”større og stærkere” end andre – eller i det mindste

45 Mit udgangspunkt i modsætninger eller måske snarere uvisheder kan findes i flere diskussioner af forholdet imellem retorik og viden, for eksempel hos Mats Rosengren (1998) og Robert L. Scott (1967).

46 Charland, *Constitutive Rhetoric*, 225.

47 Michael Calvin McGee, ”Text, Context and the Fragmentation of Contemporary Culture”, i Lucaites, Condit og Caudill (red.) *Contemporary Rhetorical Theory: A Reader* (New York: Guilford Press, 1999), 70.

være mere centrale for konkrete teksters budskab og udformning. Som et analytisk greb giver undersøgelsen af rammefortællingen således indsigt i de indbyrdes relationer imellem indlejrede fortællinger såvel som både deres tekstuelle og kulturelle potentialer. For at illustrere dette vil jeg i det følgende skitsere en sådan større fortælling i form af den klassiske apokalyptiske fortælling og samtidige genfortolkninger af denne for derefter at analysere apokalypsen som retorisk rammefortælling i Rachel Carsons *Silent Spring*.

Apokalypsen som rammefortælling

Mit valg af apokalypsen som eksempel på den narrative retorik og rammefortællingen bunder i, at den har klare iboende narrative kvaliteter, der gør den til en væsentlig fortælling i flere kulturer. Den sidste bog i Biblen – *Johannes' Åbenbaring* – er én af de vigtigste apokalyptiske tekster i den vestlige kulturhistorie. Denne tekst er samtidig struktureret som en fortælling, idet Johannes genfortæller sin profetiske drøm om Jesu genkomst og indstiftelsen af Guds rige. Både Barry Brummett og Stephen O'Leary har i deres studier af apokalyptisk retorik fremhævet den bibelske undergangsfartælling som en autoritativ tekst, hvis plot strukturerer forskellige retorers argumentation om verdens snarlige undergang.⁴⁸

På baggrund af både de narrative træk i grundfortællingen og dens rolle i mange typer kontekster og argumentation kan man således definere apokalypsen som et masterplot – den er med Pollettas ord en del af en samling af kulturelle plots, som er tilgængelig for medlemmerne af den pågældende kultur. Denne fortælling kan være religiøs eller sekulær, men når den figurerer i nye sammenhænge, er den altid bundet til de overordnede linjer i den oprindelige plotstruktur. Forskellen på den religiøse og den sekulære version ligger i fortællingens sigte og omfang. I en religiøs kontekst strukturerer den apokalyptiske fortælling hele den kosmiske orden og er plotmæssigt afhængig af guddommelig indgriben og frelse. Den sekulære apokalypse derimod er mere afgrænset og fokuserer således ofte på et specifikt undergangsscenario, for eksempel atomkrig eller miljøkatastrofer. Herudover er der i en sekulær kontekst ikke mulighed for frelse i klassisk forstand. I stedet opnås frelsen ved at afværge katastrofen via menneskelig handlekraft.⁴⁹ Fælles for de to er dog, at retor kan bruge den apokalyptiske fortælling som et ideologisk redskab til at fremme sociale eller politiske holdninger og handlinger.

Brummett argumenterer for, at den retoriske appel i moderne apokalyptiske tekster virker igennem dramatiseringer. En moderne retor genfortolker i sin argumentation den oprindelige fortælling via en sammenstilling af nutiden og en nær frem-

48 Se Barry Brummett, *Contemporary Apocalyptic Rhetoric* (New York: Praeger, 1991) og Stephen D. O'Leary, *Arguing the Apocalypse: A Theory of Millennial Rhetoric* (New York: Oxford University Press, 1994).

49 Stephen J. Stein, "American Millennial Visions: Towards Construction of a New Architecture of American Apocalypticism", i *Imagining the End: Visions of Apocalypse from the Ancient Middle East to Modern America*, red. Amanat og Bernhardson (London: I.B. Tauris, 2002), 211. For en udredning af sekulær apokalyptisk retorik se også Nielsen (2013).

tid.⁵⁰ Denne type retorik inviterer ikke blot publikum til at forestille sig plottets fuldbyrdelse, men konstituerer også et muligt værdifællesskab. Både Brummett og O’Leary beskriver apokalypsens retoriske funktion som en forklaring på verdens ondskab, der giver publikum en følelse af meningsfuldhed. Jeg binder dette tilbage til både Fishers og Charlands fokus på værdier, idet ethvert masterplot nødvendigvis adresserer fælles værdier.

Apokalyptisk retorik tiltaler således ofte personer, der allerede oplever en følelse af, at deres værdier på en eller anden måde er i konflikt med majoritetskulturen eller med kulturelle fortællinger, som bevarer status quo.⁵¹ Som rammefortælling gør apokalypsen det muligt for retor at præsentere publikum for en forklaringsramme, der bekræfter deres værdier og lader dem handle retorisk og materielt på baggrund af disse. James Jasinski har placeret konstitutive retoriske strategier på et kontinuum, baseret på hvorvidt de viderefører status quo eller udfordrer de dominerende overbevisninger og værdier i samfundet.⁵² Især sekulære apokalyptiske fortællinger ligger i den undergravende ende af dette kontinuum. Retors mål er her at konstituere en politisk eller social bevægelse, der kan udfordre den dominerende politiske opinion. Apokalypsens italesættelse af ondskab tillader her netop en reaktion på opfattet dysfunktion eller dekadence i samfundet.

Den retoriske udmøntning af dette strategiske mål skal netop findes i måden, hvorpå apokalypsen som rammefortælling samler og strømliner andre fortællinger og diskursive fragmenter. I den forbindelse har James Moorhead skelnet mellem en systemisk apokalypse, der er tæt bundet til Biblen, og en alluderende apokalypse, der er løsere i sit udtryk og i stedet låner apokalypsens metaforer og virkemidler.⁵³ Hauser argumenterer i *Vernacular Voices* (1999) for, at traditioner i dag er blevet porøse, hvilket har resulteret i en kontinuerlig genfortolkning og revision af fortidens kulturelle fortællinger i en flerstemmighed af offentligheder.⁵⁴ At artikulere større fortællinger i dag er, ifølge Zhang, ”a matter of recontextualization predicated on decontextualisation”.⁵⁵ Billedsproget fra den religiøse apokalypse overtages og bruges således i en sekulær kontekst. Den sekulære apokalypse sammenfatter referencer og allusioner og strukturerer hermed en samlet sekulær fortælling om en specifik problemstilling og indgyder en følelse af både krise og håb. En retors specifikke vinkling af denne dobbelthed er netop funderet i flere komplementære diskurser, der ikke blot dikterer, hvordan katastrofescenariet skal opfattes, men også hvilke ideologier og praksisser den overordnede fortælling forsøger at modsætte sig og reformere.

50 Brummett, *Contemporary Apocalyptic Rhetoric*, 114-115.

51 For mere om dette se Brummett (1991) og Barkun (1997), der begge identificerer en følelse af afsavn eller forfølgelse som et grundlæggende element af apokalyptiske gruppers verdenssyn og handlemønstre.

52 James Jasinski, *Sourcebook on Rhetoric: Key Concepts in Contemporary Rhetorical Studies* (Thousand Oaks, CA: Sage, 2001), 398.

53 James H. Moorhead, “Searching for the Millennium in America”, *The Princeton Seminary Bulletin* 8 (1987), 26 og 28.

54 Hauser, *Vernacular Voices*, 74.

55 Peter Zhang, “Articulation, Poiesis, Occupy Wall Street, and Human Freedom”, 5.

Rachel Carsons apokalyptiske rammefortælling

Rachel Carsons populærvideenskabelige debatbog *Silent Spring* fra 1962 er et godt eksempel på, hvordan et indflydelsesrigt masterplot kan danne ramme om en samlet retorisk ytring. Hun gør nemlig brug af et overordnet apokalyptisk plot til at arrangere og udmønte et markant og effektivt angreb på den amerikanske kemikalieindustri. Bogen var et udslag af Carsons og andre videnskabsfolks stigende bekymring over brugen af syntetiske pesticider op igennem 1940'erne og 50'erne. Carson fremsatte her et argument om, at et overforbrug af sprøjtegifte som DDT var en stigende trussel for planter, dyr og endda mennesker. Dette argument skabte en kontrovers, hvor den amerikanske kemikalieindustri mobiliserede sig med flere kampagner imod Carson. Lige meget hjalp det dog, da Carsons fortælling om en trussel mod både mennesker og natur allerede havde rodfæstet sig i offentligheden.⁵⁶

Carson åbner bogen med en kort fortælling under titlen ”A Fable for Tomorrow”.⁵⁷ Allerede i titlen ser man et apokalyptisk potentiale, idet der klart lægges op til en vision om fremtiden. Selve fortællingen omhandler en lille by midt i USA, hvor ”all life seemed to live in harmony with its surroundings”.⁵⁸ Hun beskriver, hvordan naturen iscenesætter de fire årstider på smukkeste vis for menneskene i byen. Denne idyl brydes dog hurtigt, da en underlig svøbe rammer området – med Carsons ord er det en ond forbandelse (”an evil spell”). Kyllinger, køer og får dør på mystisk vis. Landmændenes og byboernes familier pådrager sig sygdomme, som lægerne ikke kender en behandling for. Børn, der for kort tid siden legede lystigt, dør uforklarligt. Stilheden sænker sig over landsbyen, idet fuglene forsvinder helt – ”it was a spring without voices”.⁵⁹ Hønsenes æg klækker, men ingen kyllinger kommer ud, og bierne er holdt op med at bestøve blomsterne og frugtræerne. Carson ender sin fortælling med at give en forklaring på alle disse dårligheder:

In the gutters under the eaves and between the shingles of the roofs, a white granular powder still showed a few patches; some weeks before it had fallen like snow upon the roofs and the lawns, the fields and streams. No witchcraft, no enemy action had silenced the rebirth of new life in this stricken world. The people had done it themselves.⁶⁰

Efter denne fortælling gør Carson det dog klart, at denne by ikke faktisk eksisterer;

56 For mere om dette se Craig Waddells kapitel om receptionen af Carsons bog i *And No Birds Sing: Rhetorical Analyses of Rachel Carson's Silent Spring*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 2000.

57 Carson opstiller her allerede fra begyndelsen sin rammefortælling klart, idet hendes fabel løbende forbindes til og arrangerer udgangspunktet for bogens forskellige kapitler. Dette betyder dog ikke, at en rammefortælling altid kræver at blive artikuleret indledningsvist. Den kan lige så godt løbende være en styrende fortælling, der samler tekstens andre retoriske fortællinger og strategier under sig.

58 Rachel Carson, *Silent Spring* (London: Penguin, 2000 (1962)), 21.

59 *Ibid.*, 22.

60 *Ibid.*, 22.

fortællingen betegnes som en fabel. I stedet er byen en konstrueret sammenlægning af mange byer rundt omkring i det amerikanske landskab, der alle har oplevet én eller flere af disse hændelser som resultat af udbredt brug af pesticider. Allerede her ser vi således begyndelsen til en rammefortælling. Skønt den kun varer to sider, opsummerer og samler fortællingen bogens overordnede argumentation og dele af dens eksempelmateriale. Den spejler og foregriber dispositionen af flere af bogens kapitler, hvor man netop ser flere af de individuelle problemer eksemplificeret ved et eller to konkrete eksempler på ramte civilsamfund samt en videnskabelig redegørelse for, hvorfor det gik så galt. Den introducerende fortælling etablerer således en ramme, som resten af bogen bevæger sig indenfor. Små fortællinger om byer, hvor fuglene forsvinder, søer bliver til livløse vandhuller og planter visner og dør, forekommer således som ødelagte steder, der alle på trods af individuelle særkender spejler sig i den overordnede apokalyptiske rammefortælling.

Ud fra den ovenstående beskrivelse burde det stå klart for læseren, at Carsons indledende rammefortælling er udpræget apokalyptisk. Ligesom i det klassiske plot bevæger vi os fra idyl til en række plager, der inddrager flere aspekter af folks liv. Disse plager kan sammenlignes med Johannes' beskrivelse af de sidste tider såvel som Guds plager til det ægyptiske folk i *Første Mosebog*. Værdiladede ord og udtryk såsom "strange blight", "evil spell", "unexplained deaths", "only silence lay over the fields" og "deserted by all living things" giver en forstærket følelse af krise, hvilket sætter tonen for Carsons senere specifikke argumentation bogen igennem. Samtidig bygger dette op til en narrativ kulmination, som i Carsons sekulære fortælling bliver en åbenbaring af den egentlige årsag til plagen i stedet for en afsløring af Guds kosmiske plan. Carsons pointe og historiens morale er, at menneskene er skyld i deres egen undergang (i forhold til det beskrevne mikrokosmos). Både krisen og den efterfølgende forklaring stemmer overens med en sekulær apokalyptisk fortælling. Formen opsummerer samtidig Carsons efterfølgende angreb på den amerikanske kemikalieindustri.

Jeg argumenterede tidligere i denne artikel for, at ingen fortælling er en ø. Således står rammefortællingen heller ikke alene, men refererer og inkorporerer andre fortællinger og diskurser. Fablens prototypiske funktion i forhold til brugen af eksempler i resten af bogen giver allerede et praj om dette. Samtidig berører det apokalyptiske masterplot også andre kanoniske masterplots i den amerikanske kultur. Et af disse omhandler Amerika som en række landsbysamfund. Dette er forbundet med både en fortælling om nybyggerne og landets udvidelse mod vest, som netop blev drevet frem via etableringen af små udpostsbyer, og portrættering af landsbyer i film, bøger og billeder som højdepunktet af amerikansk idyl.⁶¹ Carsons overordnede fortælling spejler dette i sin beskrivelse af byen, der ligger "in the midst of a checkerboard of prosperous farms", og som har oplevet denne idyl siden "the

61 Greg Garrard, *Ecocriticism* (New York: Routledge, 2004), 118. I en særskilt analyse af *Silent Spring* fremhæver Garrard denne historiske og kulturelle kontekst for Carsons portrættering.

first settlers raised their houses, sank their wells, and built their barns”.⁶² I forlængelse af rammefortællingen er bogen fyldt med mindre historier om lignende landsbyer, hvor sorgen over tabt natur og levebrød på grund af kortsigtede menneskelige handlinger forbindes med kanoniske plots om hjem og hjemstavn. Disse komplementære masterplots giver den apokalyptiske fortælling en følelse af nærvær i forhold til den samtidige læsers dagligdag og er således en stærk identifikationsmæssig resurse.

En lignende inddragelse af andre masterplots i den apokalyptiske rammefortælling sker med historien om naturens rolle i forhold til civilisationen. Carson bruger uforbeholdent meget plads på naturbeskrivelser – hvorved hun trækker på en tradition for amerikansk ”nature writing” båret af for eksempel Henry David Thoreau og Aldo Leopold. I sin fortælling italesætter Carson dog et implicit paradoks imellem et amerikansk plot om vildniset på den ene side og kulturen og teknologiens dominans og formning af naturen på den anden (man kunne kalde det en fortælling om ”fremskridtet”). Paradokset kommer til syne, idet menneskene i den fiktive landsby igennem deres teknologiske løsninger glemmer, at de i virkeligheden er tæt forbundet med den omgivende natur. Rammefortællingens krise opstår således af denne konflikt: at menneskets kamp imod naturen i sidste ende bliver en kamp imod sig selv.

Min pointe med at fremhæve forbindelser til disse andre masterplots er at påvise, hvordan sådanne fortællinger underlægges og relateres til Carsons større fortælling om miljøapokalypse. På samme tid bliver disse fortællinger også åbninger, som Carson bruger til at indgyde håb. I bogens sidste kapitel med den rammende titel ”The Other Road” giver Carson læseren midler og handlekraft til at møde krisen med åben pande i form af en række forslag til ændringer af sociale praksisser. Disse ændringer, såsom biologisk kontrol i stedet for brug af kemikalier, viser sig faktisk at være relativt moderate. De fremhæver en større forståelse for og hensyn til naturen og ikke en fuldstændig forkastelse af den sociale orden. Frelsen ligger hos Carson så at sige i fælles korrigerende handling. I stedet for at bekrige naturen må man samarbejde med den. Hvor den indledende fortælling viser, hvor galt det kan gå, konstituerer Carson afslutningsvist en ny fælles menneskelig subjektposition, der viser en vej ud af krisen.

Som før nævnt var Carsons bog succesfuld og har haft stor indflydelse på senere vestlige miljøbevægelers retorik. Den apokalyptiske rammefortælling kan siges at have en god del af æren herfor. Om Carsons apokalyptiske rammefortælling skriver Greg Garrard, at ”the founding text of modern environmentalism not only begins with a decidedly poetic parable, but also relies on the literary genres of pastoral and apocalypse ... that may be tracked back to such sources as Genesis and Revelation”.⁶³ Litteraten Lawrence Buell skriver ligeledes, at “apocalypse is now the single most powerful master metaphor that contemporary environmentalism has at its dis-

62 Carson, *Silent Spring*, 21.

63 Garrard, *Ecocriticism*, 2.

posal”⁶⁴. Carsons succes skal således ikke blot spores i forhold til et simpelt effektivitetskriterie, men snarere ud fra den indflydelse hendes rammefortælling har haft som rammefortælling i miljøaktivistisk retorik over et halvt århundrede.

Konklusion

Som et eksempel på en retorisk rammefortælling er Carsons bog en ideel case. Carsons fabel former både den større retoriske strategi og selve dispositionen af hendes bog. Et sådant sammenfald vil ikke altid være tilfældet, når man undersøger rammefortællinger. Dog er det værd at nævne, at Carsons brug af en apokalyptisk rammefortælling kan spores op i nutiden. Når Al Gore indleder sin berømte dokumentarfilm *En ubekvem sandhed* fra 2006 med påstanden om, at global opvarmning er som at tage en naturvandring igennem *Johannes' Åbenbaring*, ser man netop en strukturering af retoriske strategier, der meget tydeligt spejler Carsons nu klassiske anvendelse af en apokalyptisk rammefortælling.⁶⁵

I forhold til fremtidige analyser betyder det, at man som kritiker må arbejde med at identificere hvilke masterplots der er til stede i en tekst, undersøge, om et af dem kan siges at være styrende, og vurdere, hvad dette betyder for den strategiske udformning af den retoriske ytring.⁶⁶ Det er op til den enkelte kritiker, om en sådan analyse udføres induktivt i mødet med teksten eller deduktivt ud fra en interesse for en specifik kulturel fortælling, som måske i virkeligheden er det primære objekt for ens undersøgelse. Tekstanalysen bør dog under alle omstændigheder suppleres af en behandling af den specifikke rammefortælling. Hvis en prominent kulturel fortælling er styrende for et retorisk udtryk, er det vigtigt at afdække denne fortællings ophav, dens interne logik, samt dens kulturelle og ideologiske indflydelse, som for eksempel set i behandlingen af apokalypsen ovenfor. Dette vil også hjælpe kritikerne til at vurdere, hvordan rammefortællingen spiller sammen med andre indlejrede narrativer, der kan komplementere, supplere eller evt. modarbejde rammefortællingens plotstruktur.

Vil der altid være en retorisk rammefortælling på spil bag ethvert retorisk udtryk? Nej, en retorisk ytring kan godt have referencer til en fortælling, som ikke er centralt for tekstens overordnede udformning. Dog kan sådanne referencer pege på tilstedeværelsen af en rammefortælling, idet et styrende plot ofte vil afstemme en retors valg af vinkling i en given tekst eller ytring. Rammefortællingen skal således ses som et kritisk begreb, der knytter sig til en analyse af mulige interne og eksterne tekstuelle og diskursive sammenhænge. Dette gælder især komplekse retoriske artefakter, der gør brug af flere masterplots. At analysere teksters rammefortællinger

64 Lawrence Buell, *The Environmental Imagination: Thoreau, Nature, Writing, and the Formation of American Culture* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1995), 285.

65 Al Gore, *En ubekvem sandhed*. Dir. Davis Guggenheim. Paramount, 2006.

66 I Carsons tilfælde gav den apokalyptiske rammefortælling ikke blot dispositions­mæssig mening, men blev også et stærkt belæg for påstanden om den påtrængende nødvendighed for handling på miljøets vegne.

kræver derfor, at kritikeren forsøger at rekonstruere tekstens forskellige fragmenter (fortællinger, referencer, allusioner) i erkendelse af McGees pointe om fragmentering som et kritisk vilkår.

For her at slutte cirklen og vende tilbage til udgangspunktet i Fishers narrative teori, kan denne artikel ses som en kortlægning af, hvor det retoriske felt befinder sig i forhold til fortællingers retoriske funktioner. Derudover kan introduktionen af rammefortællingen ses som et bidrag til det igangværende arbejde med at operationalisere Fishers tanker i praksis inden for retorisk kritik.

Litteratur

- Barkun, Michael. "Millenarians and Violence: The Case of the Christian Identity Movement." *Millennium, Messiahs, and Mayhem: Contemporary Apocalyptic Movements*, red. Thomas Robbins og Susan J. Palmer, 247-260. New York: Routledge, 1997.
- Brummett, Barry. *Contemporary Apocalyptic Rhetoric*. New York: Praeger, 1991.
- Buell, Frederick. *From Apocalypse to Way of Life: Environmental Crisis in the American Century*. New York: Routledge, 2004.
- Buell, Lawrence. *The Environmental Imagination: Thoreau, Nature, Writing, and the Formation of American Culture*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1995.
- Carr, David. *Time, Narrative and History*. Bloomington: Indiana University Press, 1986.
- Carson, Rachel. *Silent Spring*. Penguin Classics Edition. London: Penguin, 2000 (1962).
- Charland, Maurice. "Constitutive Rhetoric: The Case of the People Québécois." I *Landmark Essays on Rhetorical Criticism*, red. Thomas W. Benson, 213-240. California: Routledge, 1995.
- Currie, Mark. *Postmodern Narrative Theory*. New York: Palgrave, 1998.
- Davis, Joseph E. "Narrative and Social Movements: The Power of Stories." I *Stories of Change: Narrative and Social Movements*, red. Joseph E. Davis, 3-30. Albany: State University of New York Press, 2002.
- Fine, Gary Alan. "The Storied Group: Social Movements as 'Bundles of Narratives.'" I *Stories of Change: Narrative and Social Movements*, red. Joseph E. Davis, 229-246. Albany: State University of New York Press, 2002.
- Fisher, Walter. *Human Narration as Communication: Toward a Philosophy of Reason, Value, and Action*. Columbia: University of South Carolina Press, 1987.
- Fisher, Walter. "Narration som paradigme for menneskelig kommunikation – Om offentlig moralsk debat." Oversat af Esben Bjerggaard Nielsen og Mark Herron. *Rhetorica Scandinavica* 63 (2013): 7-38.
- Garrard, Greg. *Ecocriticism*. New York: Routledge, 2004.
- Gore, Al. *En ubekvem sandhed*. Dir. Davis Guggenheim. Paramount, 2006.
- Hauser, Gerard. *Introduction to Rhetorical Theory*. 2nd Edition. Long Grove, IL: Waveland Press, 2002.
- Hauser, Gerard. *Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres*. Columbia: University of South Carolina Press, 1999.
- Iversen, Stefan. "Narrativ retorik." *Rhetorica Scandinavica* 63 (2013): 72-88.
- Jasinski, James. *Sourcebook on Rhetoric: Key Concepts in Contemporary Rhetorical Studies*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2001.
- Kamberelis, George, og Karla Danette Scott. "Other people's Voices: The Coarticulation of Texts and Subjectivities." *Linguistics and Education* 4 (1992): 359-403.

- Kirkwood, William G. "Narrative and the Rhetoric of Possibility." *Communication Monographs* 59 (1992): 30-47.
- Lear, Linda. *Rachel Carson: Witness for Nature*. New York: Henry Holt and Company, 1997.
- Lucaites, John L. og Celeste Michelle Condit. "Homo Narrans - Re-Constructing Narrative Theory: A Functional Perspective." *Journal of Communication* 35 (1985): 90-108.
- McClure, Kevin. "Resurrecting the Narrative Paradigm: Identification and the Case of Young Earth Creationism." *Rhetoric Society Quarterly* 39 (2009): 189-211.
- McGee, Michael Calvin. "Text, Context, and the Fragmentation of Contemporary Culture." I *Contemporary Rhetorical Theory: A Reader*, red. John L. Lucaites, Celeste Michelle Condit og Sally Caudill, 65-78. New York: Guilford Press, 1999.
- McIntyre, Alisdair. *After Virtue*. 3rd Edition. Notre Dame: The University of Notre Dame Press, 2010 (1981).
- Moorhead, James H. "Searching for the Millennium in America." *The Princeton Seminary Bulletin* 8 (1987): 17-33.
- Nielsen, Esben Bjerggaard. "Klima, apokalypse og en topos om sted." *Rhetorica Scandinavica* 63 (2013): 39-53.
- Obama, Barack. "Text of Obama's Speech: A More Perfect Union." *Wall Street Journal*, 18. marts 2008. <http://blogs.wsj.com/washwire/2008/03/18/text-of-obamas-speech-a-more-perfect-union/> (besøgt 21-02-2015).
- O'Leary, Stephen D. *Arguing the Apocalypse: A Theory of Millennial Rhetoric*. New York: Oxford University Press, 1994.
- Polletta, Francesca. *It Was Like a Fever: Storytelling in Protest and Politics*. Chicago: University of Chicago Press, 2006.
- Polletta, Francesca. "Plotting Protest: Mobilizing Stories in the 1960 Student Sit-Ins." I *Stories of Change: Narrative and Social Movements*, red. Joseph E. Davis, 31-51. Albany: State University of New York Press, 2002.
- Quintilian. *The Institutio Oratio of Quintilian*. Oversat af H.E. Butler. Cambridge: Harvard University Press, 1966.
- Rosengren, Mats. "Doxa och den nya retorikens kunskapsyn." *Rhetorica Scandinavica* 8 (1998): 10-17.
- Rowland, Robert C. "The Narrative Perspective." *Rhetorical Criticism: Perspectives in Action*, red. Jim A. Kuypers, 117-142. Lanham, MD: Lexington Books, 2009.
- Rowland, Robert C. "On Limiting the Narrative Paradigm: Three Case Studies." *Communication Monographs* 56.1 (1989): 39-43.
- Salmon, Christian. *Storytelling: Bewitching the Modern Mind*. London: Verso, 2010.
- Schechet, Nita. *Narrative Fissures: Reading and Rhetoric*. Madison: Fairleigh Dickinson University Press, 2005.
- Scott, Robert L. "On Viewing Rhetoric as Epistemic." *Central States Speech Journal* 18.1 (1967): 9-17.
- Stein, Stephen J. "American Millennial Visions: Towards Construction of a New Architecture of American Apocalypticism." I *Imagining the End: Visions of Apocalypse from the Ancient Middle East to Modern America*, red. Abbas Amanat og Magnus T. Bernhardsson, 187-211. London: I.B. Tauris, 2002.
- Stroud, Scott R. "Multivalent Narratives: Extending the Narrative Paradigm with Insights from Ancient Indian Philosophical Texts." *Western Journal of Communication* 66 (2002): 369-393.
- Waddell, Craig (red.). *And No Birds Sing: Rhetorical Analyses of Rachel Carson's Silent Spring*. Carbondale: Southern Illinois University Press, 2000.
- Warnick, Barbara. "The Narrative Paradigm: Another Story." *Quarterly Journal of Speech* 73.2 (1987): 172-182.
- Zhang, Peter. "Articulation, Poiesis, Occupy Wallstreet, and Human Freedom." Upubliceret manuskript (Grand Valley State University). Præsenteret ved RSA Research Network i Philadelphia, maj 2012.